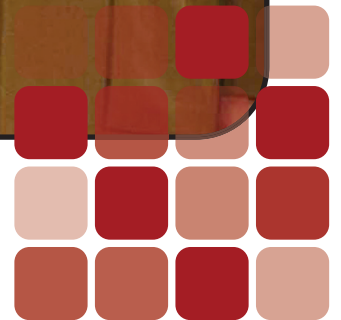

SULTAN KÂBUS'UN MİRASI VE UMMAN SİYASETİNDE YENİ DÖNEM

İSMAİL NUMAN TELCİ & RUMEYSA AYVERDİ

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2020

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.
ISBN : 978-605-69731-6-I

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adresi : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sok. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20 Faks: +90 (312) 430 39 48

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Agency (AA)

SULTAN KÂBUS'UN MİRASI VE UMMAN SİYASETİNDE YENİ DÖNEM

Yazarlar Hakkında

Doç. Dr. İsmail Numan Telci

ORSAM Başkan Yardımcısı ve Körfez Çalışmaları Koordinatörü görevlerini yürüten İsmail Numan Telci, aynı zamanda Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde dersler vermektedir. 2014-2018 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nün kurucu müdür yardımcılığını yapan Telci'nin çalışma alanları arasında Körfez siyaseti, Körfez ülkelerinin dış politikaları, Mısır siyaseti, Mısır'daki toplumsal hareketler ve Arap devrimleri gibi konular bulunmaktadır. 2013'te Mısır Devrimi Sözlüğü, 2017'de Mısır: Devrim ve Karşı Devrim ve 2018 yılında da Devrim Sonrası Mısır Dış Politikası: Dönüşüm Arayışından Meşruiyet Çıkmazına kitaplarını yayınlamıştır. 2017-2019 yılları arasında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi ve İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından desteklenen projelerde yürütücü ve araştırmacı olarak görev almıştır.

Rumeysa Ayverdi

2016 yılında Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olan Rumeysa Ayverdi, aynı yıl Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde Yüksek Lisans eğitime başladı. 2017'nin Mayıs ayında Ortadoğu Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2018-2019 yıllarında bir yıl süreyle Katar Üniversitesi'nde Arapça dil kursuna devam etti. Rumeysa Ayverdi'nin çalışma alanları arasında Umman siyaseti, Ortadoğu'da enerji güvenliği ve bölge ülkelerinin enerji politikaları bulunmaktadır.

Ocak 2020

İçindekiler

Giriş	3
Modern Umman'ın Kurucusu Sultan Kâbus.....	3
Sultan Kâbus Döneminde İç Karışıklıklar	5
Sultan Kâbus Döneminde İç ve Dış Siyaset	6
Umman'da Yeni Dönem: Sultan Heysem bin Tarık bin Teymur el-Said	11
Sultan Heysem ve Ekonomik Reformun İmkânı	13
Değerlendirme	15
Son Notlar	16

Giriş

Arap yarımadasında tarihi, kültürü ve kadim devlet geleneği ile farklılaşan ülkesi Umman'da Sultan Kâbus bin Said bin Teymur el-Said'in 10 Ocak 2020'de hayatını kaybetmesi ülkenin modern tarihinde bir dönemin bitişi anlamına gelmiştir. Modern Umman'ın kurucu babası olarak bilinen ve Ortadoğu'nun en uzun süre tahtta kalan lideri olma özelliğini elde eden Sultan Kâbus, 50 yıla yakın süredir ülkesini yönetmekteydi. Gerek iç politikada gösterdiği tatlı-sert yönetim çizgisi gerekse de dış politikadaki tarafsızlık ilkesi ile Sultan Kâbus, ülkesinde sevilen bir lider olmasının ötesinde bölgesel ve küresel siyasette de saygı duyulan bir figürdü. Bu yönüyle Sultan Kâbus'un ölümü hem ülke içerisinde hem de bölgesel ve küresel düzeyde geniş yankı uyandırdı.

Öyle ki Sultan Kâbus'un ölümünün ardından aralarında Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Katar, Kuveyt, Ürdün ve Mısır'ın bulunduğu birçok Arap ülkesinde 3 gün ulusal yas ilan edildi.¹ Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreterliği'nde BM bayrağı yarıya indirildi.² Bazı ülke liderleri Sultan Kâbus'un arkasından taziye mesajları yayınlarken, defin işlemlerinin ardından gerçekleştirilen taziye törenlerine birçok ülke lideri bizzat katıldı. Umman'ın iyi ilişkilerinin olduğu İran'dan Dışişleri Bakanı Cevad Zarif, Maskat'a gelerek Kraliyet ailesine taziyelerini ileten ilk yabancı devlet temsilcisi oldu. Daha sonra Körfez ülkeleri liderleri Umman'a gelerek taziyelerini iletiler. Bunun yanı sıra İngiltere'den kraliyet ailesini temsilen Galler Prensi Charles, Başbakan Boris Johnson ve Savunma Bakanı Ben Wallace ve İngiliz Ordusu Genelkurmay Başkanı General Nicolas Carter'ın bulunduğu güçlü bir heyetle yeni Sultan'ı ziyaret etti.³ Türkiye'den de Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay ülkeye gelerek başsağlığı dileklerini iletiler.

Taziye ziyaretlerinde öne çıkan isim Umman'ın yeni Sultan'ı Heysem bin Tarık bin Teymur el-Said oldu. Sultan Heysem'in Sultan Kâbus'un vasiyeti üzerine ülkenin yeni lideri olarak göreve başlaması olası liderlik tartışmalarını başlamadan bitirmiş oldu. Nitekim 50 yıldır aynı lider tarafından yönetilen ülkede, Sultan Kâbus'tan sonra nasıl bir geçiş süreci yaşanacağına, daha doğrusu kimin yeni sultan olacağına dair tartışmalar zaman zaman kamuoyunun gündemine gelmekteydi. Sultan Heysem'in liderliğinin bu aşamada Umman içerisinde kabullenilmesi, ülkede yeni dönemde uzlaşma kültürünün hakim olacağı şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte Sultan Heysem'in sırtına binen yükün selefenden çok daha ağır olacağı da belirtilmelidir. Nitekim ülkede tükenmekte olan petrol kaynakları sonrasında ekonominin çeşitlendirilmesi ve petrol sonrası küresel ekonomiye entegre edilmesi gibi sorunların yanında, bölgesel anlaşmazlıklardan kaynaklanan dış politika meseleleri Sultan Heysem'in, çözümünde zorlanabileceği konular arasındadır.

Sultan Heysem'in politikalarının hangi yönde olacağını ve Umman'ın gelecek dönemde nasıl bir dönüşüm geçireceğini anlamak için ilk olarak Sultan Kâbus'un nasıl bir siyasi miras bıraktığını ortaya koymak faydalı olacaktır. Bu çerçevede çalışmada öncelikle Sultan Kâbus döneminde Umman'ın iç ve dış politikasını ele alınacak, daha sonra Sultan Heysem'in karşı karşıya olduğu sorunlara ve Umman liderliğinin bunlarla nasıl mücadele edebileceğine dair değerlendirmelere yer verilecektir.

Modern Umman'ın Kurucusu Sultan Kâbus

1940 yılında ülkenin güney batısında Yemen sınırına en yakın şehirlerden birisi olan Selale'de dünyaya gelen Sultan Kâbus ilk ve orta öğretimini Umman'da tamamlamıştır. Lise eğitimi için 16 yaşında İngiltere'ye giden Sultan Kâbus, birçok

Körfez ülkesinin Kraliyet ailesi mensuplarının da eğitim gördüğü Sandhurst Kraliyet Akademisi'nde eğitim görmüştür.⁴ Sultan Kâbus, Kısa bir süre İngiliz ordusu adına Almanya'da çalışmış, 1966'da babası Teymur bin Said'in çağrısı üzerine Umman'a geri dönmüştür. Oğlu Kâbus'un tahtında gözü olduğunu düşünen babası Teymur bin Said'in, oğlunu fiili olarak saray hapsinde tuttuğu belirtilmektedir.⁵ Sultan Kâbus'un İngiliz ordusunda aldığı görev ve İngiltere'deki siyasi liderlikle olan yakın ilişkisi bu yöndeki şüpheleri artırmıştır.

Sultan Kâbus, Umman iç siyasetinde kapsayıcı ve kucaklayıcı tutumuyla toplumsal birlik ve beraberliğin yakalanması için büyük çaba harcamıştır.

Nitekim 1970 yılında henüz 29 yaşındayken İngiltere destekli saray darbesiyle iktidara gelen Sultan Kâbus; uluslararası siyasetten izole, bölünmüş, fakir ve iç savaşın yaşandığı bir ülkeyi devralmıştır. Sultan Kâbus Umman iç siyasetinde kapsayıcı, kucaklayıcı tutumuyla toplumsal birlik ve beraberliğin yakalanması ve Umman ulusunun inşası için büyük çaba harcamıştır. Sultan Kâbus'un iktidara gelişinde önemli rol oynayan İngiltere, onun başarısı için desteğini esirgemiştir. Bölgedeki diğer ülkelere göre birçok açıdan geri kalmış Umman'a, dönemin teknolojilerinin transferini ve altyapısını büyük oranda İngiltere sağlamıştır.

Bir taraftan bu gelişmeler yaşanırken Sultan Kâbus da ülke içinde modern bir ulus inşası için politikaları hayata geçirmeye çalışmıştır. Bunu gerçekleştirmek için ilk olarak resmi adı "Maskat ve Umman Sultanlığı" olan ülkenin ismini iki başlılığı önlemek adına "Umman Sultanlığı" olarak değiştirmiştir. Diğer Körfez ülkelerinin aksine mezhepsel ve etnik çeşitliliğe sahip olan Umman'da gruplar arasındaki uyum ve ahenk büyük oranda yakalanmış; dini ve mezhepsel

özgürlük anlayışı toplumda büyük oranda yerleşmiştir. Umman'a ilk defa giden biri evlerde ve camilerde tüm mezheplerin bir arada bulunduğunu ve ibadet ettiğini kolaylıkla gözlemleyebilecektir.

Sultan Kâbus, kısa sürede Umman'daki siyasi ve toplumsal nüfuzunu artırarak otoritesi sarsılmaz bir lider haline gelmiştir. Bu yönüyle Sultan Kâbus toplumun farklı kesimleri tarafından benimsenirken, baskıcı rejimlerdeki benzer uygulamalara başvurmayı tercih etmemiştir.

Sultan Kâbus Döneminde İç Karışıklıklar

Sultan Kâbus, kısa sürede Umman'daki siyasi ve toplumsal nüfuzunu artırarak otoritesi sarsılmaz bir lider haline gelmiştir. Bu yönüyle Sultan Kâbus toplumun farklı kesimleri tarafından benimsenirken, baskıcı rejimlerdeki benzer uygulamalara başvurmayı tercih etmemiştir. Bununla birlikte Sultan Kâbus, zaman zaman rejime yönelik bazı tehditlerle de karşılaşmıştır. Bunlar arasında modern Umman tarihinin en kanlı dönemlerinden birisinin yaşandığı bir iç savaş ve yine birçok cana mal olan bir halk ayaklanması, ülkede istikrarı tehdit eden en önemli olaylar olarak kayda geçmiştir.

Bunlardan ilki 1962-1976 yılları arasında devam eden ve tahtı devraldığı ilk yıllarda Sultan Kâbus'u en çok meşgul eden konu olan Zufar ayaklanması olmuştur.⁶ Bu ayaklanma, Sultan

Kâbus'un babası Sultan Said bin Teymur döneminde Yemen sınırındaki Zufar bölgesinde sosyalist-marksist-milliyetçi grupların bağımsızlık talebiyle başlamış ve zamanla Sovyetler Birliği, Çin ve Irak gibi ülkelerin ayrılıkçıları desteklediği ve müdahil olduğu bir iç savaşa dönüşmüştür. Dolayısıyla, aslında bu sorun Sultan Kâbus'a babası döneminden miras kalmıştır.

Zufar İç Savaşı'nın sekizinci yılında iktidara gelen Sultan Kâbus sorunun çözümü için beş aşamalı bir plan geliştirmiştir. İlk, olarak 1970 yılını af yılı ilan ederek babasının iktidarı döneminde isyanlara katılanların affedildiğini duyurmuştur. İkinci, olarak Zufar bölgesinin sahip olduğu özel statüyü kaldırmış⁷ ve Umman'ın güney bölgesi olarak ilan etmiştir. Üçüncü olarak, af yasasıyla teslim olmayanlara yönelik etkili bir askeri müdahale yürütmüştür. Dördüncü olarak, ülke çapında geniş bir kalkınma programına başlamıştır. Son olarak ise Arap ülkesi kimliğini güçlendirerek ayrılıkçıların Arap ülkelerinden aldığı desteği azaltmayı hedeflemiştir.

Tüm bunların yanı sıra İngiltere, Ürdün ve İran'ın yardımlarıyla 1976 yılında savaşı bitirmeyi başarmıştır.⁸ Af yasası ve Sultan'ın muhalif gruplara olan yaklaşımını anlamak için günümüz Umman Dışişleri bakanı Yusuf bin Alevi önemli bir örnektir. 1960'larda Zufar Kurtuluş Cephesinin aktif üyesi olan Yusuf bin Alevi 1997'den beri Umman'da dışişlerinden sorumlu devlet bakanı olarak görev yapmaktadır.⁹ Bu noktada Sultan Kâbus'un başarısı Zufar ayaklanması sürecinde muhalif olan figürleri sisteme dahil ederek, toplumsal birlikteliği sağlama yönünde gösterdiği çabaların olumlu sonuç vermesidir.

Sultan Kâbus döneminde ülke içinde muhalif sesler sınırlı kalırken, Umman içerisindeki toplumsal ve siyasi kesimler ülkenin kalkınmasını önceleyen bir tutum içerisinde olmuşlardır. Bu nedenle uzun yıllar boyunca ülkede rejime yönelik tehdit oluşturan ya da istikrarı sarsabilecek dü-

zeyde ciddi bir kalkışma ya da gerginlik yaşanmamıştır. Bu durumun belki de tek istisnası 2011 yılında Arap dünyasında birçok ülkeyi etkileyen ayaklanmaların Umman'a da sıçraması gösterilebilir.

17 Ocak 2011'de başkent Maskat'ta başlayan protestolar Şubat ayında ülkenin beşinci büyük şehri Sahar'a yayılmıştır. 27 Şubat'ta Sahar'da gerçekleşen protestolara güvenlik güçleri sert müdahale etmiş ve iki gösterici hayatını kaybetmiştir.¹⁰ Arap devrimleri protestolarının yaşandığı diğer ülkelerdekine benzer taleplerle sokaklara çıkan protestocular, Sultan Kâbus yönetiminden fiyat artışlarıyla mücadele etmesi ve yolsuzlukları engellemesi gibi taleplerde bulunmuşlardır.¹¹ Farklı dini grupların bir arada yaşadığı Umman'da 2011 protestoları herhangi bir dini motivasyonla gerçekleşmemiş; büyük oranda ekonomik taleplerle sınırlı kalmıştır.

Sultan Kâbus'un Umman'daki yönetimi ülkedeki toplumsal grupların güçlü biçimde konsolide olduğu, dış politikada da bölgesel çatışmalardan uzak ve tarafsız bir çizginin izlendiği bir dönem olarak özetlenmektedir.

Sultan Kâbus yönetimi bir taraftan protestolara güvenlik birimleriyle müdahale ederken diğer taraftan da bazı reformları hızlı bir şekilde hayata geçirerek göstericilerin taleplerine karşılık vermiştir. Sultanlık tarafından yapılan açıklamada 50 bin kişilik yeni istihdamın oluşturulacağı belirtilirken, işsizlere ise yaklaşık 400 Amerikan Doları yardım yapılacağı duyurulmuştur. Sultan Kâbus ayrıca kabinede değişikliğe giderek, eko-

nomik sorunların aşılması hususunda yeni reformların hayata geçirileceğini duyurmuştur.¹² Bu reformların neticesi olarak 2012'de ilk defa seçimler düzenlenmiştir. İzleyen süreçte ülkede ciddi bir rejim karşıtı gösteri süreci yaşanmazken, Sultan'ın kapsayıcı tutumu, ülkenin siyasi ve sosyal istikrarını devam ettirebilmesine önemli rol oynamıştır.

Sultan Kâbus Döneminde İç ve Dış Siyaset

Sultan Kâbus'un Umman'daki yönetimi ülkedeki toplumsal grupların güçlü biçimde konsolide olduğu, dış politikada da bölgesel çatışmalardan uzak ve tarafsız bir çizginin izlendiği bir dönem olarak özetlenmektedir. Bu çerçevede özellikle ülke iç siyasetinde Sultan Kâbus'un kendine özgü yöntem ve uygulamaları; ulusal birliğin sağlanması, toplumsal gruplar arasında çekişmenin asgari düzeye indirilmesi ve Ummanlı kimliğinin pekiştirilmesi hususunda önemli rol oynamıştır. Bu birlik ve beraberlik hissiyatını sağlayabilmek ve güçlü bir ulusal kimlik oluşturabilmek adına Sultan Kâbus'un ülke yönetiminde en dikkat ettiği konulardan birisi farklı mezhep, kabile ve etnik gruplarla sürekli etkileşim halinde olmasıdır. Bu çerçevede ülkedeki tüm grupların talep ve şikayetlerini birinci ağızdan dinlemeyi tercih eden Sultan Kâbus, bu yönüyle ülkedeki her kesimin sevgi ve saygısını kazanmıştır. Ulaşılabilir lider olarak tanınan Kâbus, tahta geçtiği ilk yıllarda açık halk buluşmalarıyla Umman halkıyla istişarede bulunarak kabile gruplarının önde gelen temsilcileriyle görüşmeler düzenlemiştir. Vatandaşlarıyla bizzat buluşmak ve sorunlarını birinci elden dinlemek adına hâftalarca seyahat etmiştir.¹³ Devlet mekanizmasını şekillendirirken vatandaşların yönelttiği sorunları temel alarak hareket etmiştir.

Sultan Kâbus döneminde Umman iç siyasetinin bir diğer önemli konusu ise ülkenin geçirdiği

kalkınma sürecidir. Bu noktada Umman'ın diğer Körfez ülkeleri Katar ve BAE gibi ciddi bir ekonomik kalkınma yaşadığı söylenemez. Bunda ülkedeki petrol rezervlerinin diğer Körfez ülkelerine kıyasla sınırlı oluşu ve bunun yanında bu kaynağa ulaşmada Umman'ın diğer ülkelere göre geç kalması önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte Umman, Sultan Kâbus'un göreve geldiği 1970 yılından itibaren önemli bir kalkınma hamlesine girişmiş ve ülke büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşümün arkasındaki başlıca güç petrol gelirleri ve Sultan Kâbus'un gelişme yönündeki vizyonudur. 1967'de petrol ihracatına başlanmış ve buradan elde edilen gelir ülkede hastane, okul ve diğer alt yapı projelerinde kullanılmıştır. Bununla birlikte yönetimin temel hedefleri arasında ülkenin topyekûn bir kalkınma sürecine girmesi ve Umman halkının yaşam standartlarının artırılması da yer almıştır.¹⁴ Ülkenin geçirdiği dönüşümü en iyi anlatan unsur altyapı sektöründe yaşanan gelişmelerdir. 1970'te Sultan

Kâbus göreve geldiğinde, Umman'da 3 okul, 2 hastane ve 10 km asfalt yol bulunurken, bu durum günümüzde ciddi anlamda değişmiştir.¹⁵ Katar ve BAE'nin gerisinde kalan Umman, bölgede Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn gibi ülkelerle yarışır bir kalkınma seviyesine sahip olmasının yanı sıra İran ve Yemen gibi ülkelere kıyasla çok daha iyi bir durumdadır. Bu ekonomik kalkınma serüveni, Sultan Kâbus'un siyasi başarısının bir ürünü olarak değerlendirilebilecektir.

Umman, Sultan Kâbus döneminde dış politika alanında da bölgedeki diğer ülkelerden farklılaşan bir çizgide olmuştur.¹⁶ Sultan Kâbus'un dış politika çizgisinin temelinde bölgedeki çatışmalardan uzak durmak, etnik ve mezhepsel ayrışmalara izin vermemek ve bağımsız ve tarafsız bir dış politika yürütmek gibi ilkelerin olduğu söylenebilir. Bunun yanında bölgesel barışın öncelenmesi, işbirliğinin artırılması, sorunların çözümünde diplomasinin kullanılması, diğer ülkelerin egemenliklerine saygı duyulması ve içişlerine

müdahil olmamak ve komşularla iyi ilişkiler gibi ilkeler Sultan Kâbus dönemi Umman dış politikasının üzerinde inşa edildiği prensipler arasında sayılabilir. Bununla birlikte Sultan Kâbus, ülkesini bölgesel ve küresel sisteme entegre etme konusunda da önemli adımlar atmıştır.

Bu çerçevede Sultan Kâbus, ilk olarak Umman'ı Arap Birliği ve BM'ye üye yaparak ülkesini uluslararası siyasetten izole görüntüsünden uzaklaştırmıştır. Yine bu çerçevede Umman, Basra Körfezine kıyısı bulunan 6 Arap ülkesinin bir araya gelerek 1981'de kurduğu Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) kurucu üyelerinden olmuştur. Komşuları ve bölgesindeki ülkelerle bu tür işbirliklerine giden Sultan Kâbus, dış politikadaki kriz konularında da itidalli ve tarafsız bir tutum içerisinde olmuştur. Sultan Kâbus yönetiminin bu özelliğini yansıtan en önemli konuların başında arabuluculuk faaliyetleri gelmektedir. 1980-1988 yılları arasında süren İran-İrak Savaşı'nda, Umman ilk olarak tarafsızlığını ilan etmiş, 1988'e gelindiğindeyse ateşkes imzalanması için arabuluculuk faaliyetleri yürütmüştür. İzleyen yıllarda Umman gerek arabuluculuk gerekse de kolaylaştırıcılık faaliyetleri ile bölgede tarafsız bir ülke algısını sürdürmüştür.

Umman dış politikasında İran'la alakalı bölgesel ve küresel gelişmeler de öne çıkan konular arasındadır. Umman, 2013'te Obama döneminde İran ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gizli nükleer müzakerelerinde ev sahipliğini üstlenmiştir.¹⁷ 2015'te imzalanan İran Nükleer Anlaşması olarak bilinen Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nın (JCPOA) hayata geçirilmesinde Umman önemli rol oynamıştır. Öte yandan Yemen'de devam eden iç savaş sırasında İran destekli Husileri hedef almak üzere Suudi Arabistan ve BAE öncülüğünde hayata geçirilen koalisyona katılmama kararı alan Umman, bu politikasıyla Riyad ve Abu Dabi nezdinde güven kaybı yaşamıştır. İran

tarafından Husilere yapılan lojistik ve askeri desteğin Umman üzerinden gittiği iddiaları da bu güvensizliği derinleştirmiştir.¹⁸ Son olarak Maskat'ın Suriye İç Savaşı'nda tarafsızlık ilkesini vurgulaması ve ne Esed rejimine ne de muhaliflere destek vermesi Umman ile İran arasında bir eşgüdüm olabileceği iddialarını güçlendirmiştir.¹⁹

Gerek bölge ülkelerinin İran'a karşı politikalarına destek vermemesi gerekse de uluslararası kamuoyu ile İran arasındaki görüşmelerde Tahran'a yakın bir pozisyon alması²⁰, Umman'ın siyasi olarak İran'a yakın bir ülke olduğu algısının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ancak, bu durum gerçekliği yansıtmamaktadır. Siyasi, ekonomik ve kültürel olarak İran'la yakın ilişkilere sahip olan Umman'ın bu ülkeyle olan bağlarının tarihsel bir derinliği de bulunmaktadır. Bu nedenle Hürmüz Boğazı'nın iki yakasında yüzyıllardır komşuluk ilişkisi yürüten iki ülkenin dostane ilişkileri olması beklenebilir. Ayrıca enerji kaynakları sınırlı olan Umman'ın gelecekte bu kaynakların tükenmesi ihtimali üzerine alternatif enerji tedarikçisi olarak İran'la ilişkilerini olumlu bir seviyede tutması rasyonel bir devlet aklıyla okunabilir. Öte yandan Umman'ın İran'la olan irtibatı Körfez bölgesindeki diğer ülkeler açısından da önemlidir. Bu durum Umman'ın 2019 ortalarında Yemen konusunda Suudi Arabistan ve Husiler arasındaki gizli görüşmelere ev sahipliği yapmasından anlaşılabilecektir.²¹

Sultan Kâbus'un dış politikada eleştirildiği ve Arap dünyasının tepkisini aldığı konuların başında İsrail ile olan ilişkileri gelmektedir. Umman, 1994'te dönemin İsrail Başbakanı İzak Rabin'i ağırlayarak bir İsrail başbakanını kabul eden ilk Körfez ülkesi olmuştur. 2018'de yine İsrail Başbakanı Bünyamin Netanyahu'yu ağırlamış ve bundan dolayı Filistin davasına sahip çıkmamakla suçlanmıştır.²² Sultanlık ise konuya olan yaklaşımını "İsrail bölgenin bir gerçeği ve İsrail-Filistin sorunun hallolması bölgedeki tüm

krizlerin çözümünün anahtardır, iki devletli çözümden başka bir yol kabul edilemez” şeklindeki açıklamalarla belirtmiştir.²³ Bu noktada Umman’ın dış politikada diğer Arap ülkelerinden farklı bir çizgi izlediği görülmektedir. Bunda İsrail ile tarihsel olarak doğrudan bir gerginlik yaşanmamış olmasının etkisinin olacağı gibi, Umman’ın İngiltere gibi küresel aktörlerle olan ilişkisinin de payı bulunmaktadır.

Dış politikasındaki hassasiyetler nedeniyle Umman’ın ikili ilişkilerinde de dikkatli ve uzlaşmacı bir siyaset yürüttüğü görülmektedir. Bu çerçevede kurulan diplomatik ilişkilerin barışçıl bir şekilde devam ettirilmesi Umman dış politikası açısından hayati önemdedir.

İngiltere ile Umman arasındaki ilişkiler “stratejik işbirliği” şeklinde tanımlanabilir. Bu durum Sultan Kâbus döneminde pekişmiş; iki ülke yönetimleri arasında bölgesel ve küresel konularda ciddi bir eşgüdüm içerisinde olunmuştur. İngiltere’nin Umman yönetimi üzerindeki etkisi Sultan Kâbus’un babası Sultan Said bin Teymur döneminde de yoğun biçimde hissedilmiştir. 1960’ların ortalarında gelirinin büyük kısmını Londra’dan alan Sultan, 1967’de petrolün bulunmasıyla ekonomik anlamda İngiltere’den kısmen bağımsız hale gelebilmiştir. Buna rağmen İngiltere’nin Umman Sultanlığı üzerindeki etkisi devam etmiştir. Öyle ki Sultan’ın savunma bakanı ve istihbarat şefi, İngiliz ordusundan subaylardır. Sultan’ın baş danışmanı İngiliz bir diplomatken, kabinesindeki bir kişi hariç tüm bakanlar da İn-

gilizlerden oluşmuştur. Umman Ordusu’nun İngiliz genelkurmay başkanı İngiltere’nin ülkedeki büyükelçisi ve askeri ataşesi ile sürekli temas halinde olmuştur. Dolayısıyla her ne kadar İngiltere tarafından bağımsız bir ülke olarak tanınıyordusa da o yıllarda Umman’ın fiili olarak İngiltere’nin bir kolonisi olarak görüldüğü söylenebilir. Sultan Kâbus’un göreve gelişinden sonra da bu durum benzer bir çizgide ilerlemiş ancak; kısmen şekil değiştirerek devam etmiştir. Zufar İsyanı’nın bastırılması sürecinde İngiltere ordusunun doğrudan yardımını alan Sultan Kâbus yönetimi,²⁴ izleyen yıllarda da bu ülkeyle siyasi, ekonomik ve askeri işbirliğini en üst derecede sürdürmüştür. Bu durum günümüze kadar devam ederken İngiltere’nin Körfez bölgesindeki en sadık müttefiklerinden birisinin Umman olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İki ülke arasında özellikle askeri anlamda birçok anlaşma imzalanırken, 2018 yılında İngiltere’nin Körfez bölgesinde gerçekleştirdiği en büyük tatbikat Umman’ın işbirliği ile yapılmıştır.²⁵ İngiltere ayrıca ülkenin güneyindeki Dukum şehrinde büyük bir askeri üs kurarak küresel ticarette stratejik öneme haiz Hürmüz Boğazı’ndaki askeri varlığını da garanti altına almıştır.²⁶

Dış politikasındaki hassasiyetler nedeniyle Umman’ın ikili ilişkilerinde dikkatli ve uzlaşmacı bir siyaset yürüttüğü görülmektedir. Bu çerçevede kurulan diplomatik ilişkilerin barışçıl bir şekilde devam ettirilmesi, Umman dış politikası açısından hayati önemdedir. Bölgesel krizler sırasında Arap ülkelerinin birçoğu kriz yaşadıkları ülkelerle diplomatik ilişkilerini kesme yoluna giderken, Umman’ın bu yolu tercih etmediği görülmüştür. Bu noktada Sultan Kâbus yönetiminin diğer Arap ülkelerinin aksine Hafız Esed döneminde Suriye’yle, Saddam Hüseyin döneminde Irak’la, 1979 tarihli İslam Devrimi sonrasında İran’la ve Enver Sedat döneminde Mısır’la ilişkilerini devam ettirmesi Umman dış politikasının esnekliğini de göstermektedir. Tüm bunların yanı-

Vefatının üzerinden altı saat geçtikten sonra Sultan Kâbus'un bıraktığı zarfların açılmasının ardından Kraliyet ailesi zarfta yazan ismin Sultan Kâbus'un kuzeni olan Heysem bin Tarık olduğunu açıklamış ve yeni Sultan'ın göreve başladığını duyurmuştur. Bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda belirlenen yeni Sultan'ın tahtı devralma sürecinin hızlı ve sorunsuz bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

sıra Hürmüz boğazında stratejik öneme sahip Umman; İran-Suudi Arabistan rekabeti, İsrail-Filistin sorunu, Yemen ve Suriye'deki iç savaşlar ve Katar ablukası gibi bölgesel çekişmeler ve devletler arası rekabet süreçlerinde denge siyaseti izleyerek tarafsız tutumunu bölgesel ve küresel aktörlere kabul ettirmiştir. Bu durumun yeni Sultan döneminde nasıl devam ettirileceği ise belirsizliğini korumaktadır.

Sonuç olarak yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda dış politikada "herkesin dostu, kimsenin düşmanı" prensibiyle hareket eden Sultan Kâbus, bölgesel ve küresel aktörlerle dostane ilişkiler kurarak zor bir süreçte başarılı bir yönetim ortaya koymuştur.²⁷ Umman'ın son yıllarda birçok krizde arabulucu ya da kolaylaştırıcı aktör olarak rol almasının temelinde Sultan Kâbus'un söz konusu politikalarının etkili olduğu söylenebilir. Bu noktada vurgulanması gereken bir başka

konu ise özellikle son dönemde bölgesel krizlerin derinleşmesi ve bölgesel ayrışmaların ülkeleri belli pozisyonlar almaya itmesi gibi unsurların, Umman'ın tarafsız kalma ve müdahaleden kaçınma gibi ilkelere bağlı kalmasını zorlaştırması olmuştur. Bu durum 2017'deki Katar ablukası sırasında ve yine Körfez ülkelerinden Suudi Arabistan ve BAE'nin İran'la olan gerginliği sürecinde ciddi anlamda hissedilmiştir.

Umman'da Yeni Dönem: Sultan Heysem bin Tarık bin Teymur el-Said

Umman'da uzun süredir hasta olan Sultan Kâbus'tan sonra göreve kimin geleceği konusunda belirsizlik bulunmaktaydı. Özellikle Sultan Kâbus'un tek çocuk olması ve çocuğunun olmasından dolayı veliaht prens belirlememesi, ülkede geçiş sürecinde hangi isimlerin ön plana çıkacağına dair soru işaretlerini gündeme getirmekteydi. Bununla birlikte aslında Sultan Kâbus'tan sonraki geçiş sürecinin nasıl gerçekleşeceğine dair anayasa düzenlemesi 1996'da yapılmıştı. Buna göre, yeni sultanı belirlemek için Umman kraliyet ailesine üç gün süre tanınacak ve yeni bir lider belirlemeleri istenecekti. Kraliyet ailesinin bir isim üzerinde uzlaşamaması halinde Sultan Kâbus tarafından hazırlanmış mektupta yazan ismin sultan olarak göreve başlaması öngörülmekteydi. Yeni belirlenecek sultanın Umman'daki Kraliyet ailesi mensubu olması şartının yanı sıra "Müslüman, olgun, rasyonel ve Ummanlı Müslüman anne ve babanın meşru çocuğu" olması kriterleri aranacaktı. Yerel uzmanlara göre bu sınıflandırmaya uyan kişi sayısı 80 civarındaydı. Bu kişiler arasında Sultan Kâbus'un kuzenlerinden olan Esad bin Tarık bin Teymur El-Said, Şihab bin Tarık El-Said, Fahd bin Mahmut El-Said ve Heysem bin Tarık gibi ülke siyasetinde önemli pozisyonlarda olan isimler bulunmaktaydı.²⁸

Sultan Kâbus'un ölümünden sonra Kraliyet ailesi, ilgili anayasa maddesini tam anlamıyla işletmezken, üç günlük karar verme sürecini doldurmadan doğrudan Sultan Kâbus tarafından vasiyet edilen isim üzerinde karar kılmıştır. Vefatının üzerinden altı saat geçtikten sonra Sultan Kâbus'un bıraktığı zarfların açılmasının ardından Kraliyet ailesi zarfta yazan ismin Sultan Kâbus'un kuzeni olan Heysem bin Tarık olduğunu açıklamış ve yeni sultanın göreve başladığını duyurmuştur.²⁹ Bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda belirlenen yeni sultanın tahtı devralma sürecinin hızlı ve sorunsuz bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

Sultan Heysem, İngiltere'nin en prestijli üniversitelerinden olan Oxford Diplomatik Çalışmalar Programı'ndan ve Cambridge Üniversitesi'ndeki Pembroke Koleji'nden mezun olmuştur. 1986-1994 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı'nda Siyasi İşleri Müsteşarı olarak görev yapan Sultan Heysem, 1994-2002 tarihleri arasında ise Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği yapmıştır. Sultan olmadan önce 18 yıl Kültür ve Miras Bakanı olarak çalışmıştır. Kâbus'un güvendiği isimlerden birisi olan Sultan Heysem, farklı zamanlarda Sultan Kâbus'u temsilen yurtiçi ve yurtdışı etkinliklerine katılmıştır. Son olarak 2013'te ülke ekonomisinin geleceği için hayati önemde görülen "Vizyon 2040" komisyonuna başkan olarak Sultan Kâbus tarafından atanmıştır. Spora olan düşkünlüğüyle bilinen Sultan Heysem, 1983-1986 yılları arasında Umman Futbol Federasyonu'nun ilk başkanı olmuştur. Hem iç siyasette hem de dış politikadaki uzun yıllara dayanan tecrübesiyle Sultan Heysem'in Umman'da yeni sultan olarak göreve gelmesi, ülkenin uzun yıllardır sürdürdüğü siyasi çizgiyi devam ettirebilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Sultan Heysem, yaptığı ilk konuşmada izleyeceği iç ve dış politika duruşunun Sultan Kâbus'un izinden gitmek olacağını duyurmuştur.

Açıklamasında, “Sultan Kâbus tarafından benimsenen yönde devam edeceğiz. Umman dış politikasını diğer ülkelerin iç işlerine karışmadan, ülkeler ve insanlar arasında barışçıl birlikteliğe dayandırarak her zaman olduğu gibi devam edeceğiz. Tüm anlaşmazlıklar için barışçıl ve dostane çözümler sunacak ve barış çağrısında bulunacağız. Sultan Kâbus’un ayak izlerini takip ederek onun bilgeliğini gelecek için rehber olarak alacağız ve onun başarılarını koruyacağız” ifadelerine yer veren Sultan Heysem, Umman’ın dış politikasında bir dönüşüm veya değişim olmayacağını net olarak belirtmiştir.³⁰

Coğrafyanın iktidar boşluğunu kaldırmayacağına farkında olan ve herhangi bir bölgesel gücün müdahalesinden kaçınmak adına kraliyet ailesi, yeni sultanı duyurmakta gecikmek istememiştir. Nitekim Umman Sultanı’nın aynı zamanda ülkenin başbakanı, dışişleri bakanı, maliye bakanı, savunma bakanı, baş komutan ve merkez bankası başkanı gibi pozisyonları taşıdığı da göz önünde bulundurulduğunda, Kraliyet ailesinin uzun süreli bir iktidar boşluğu ve belirsizliği

riskini almak istemediği söylenebilir. Bu nedenle yaşanan sürecin sorunsuz ve yumuşak bir geçiş olduğu belirtilmelidir.

Bu durumun bir nedeni de 2014’ten beri kanser tedavisi görmekte olan Sultan Kâbus’un vefat haberine ailenin hazırlıklı oluşudur. Sultan Kâbus’un durumunun geçtiğimiz ay kötüleşmesi üzerine Belçika’ya götürülmesi sırasında artık yaşama şansının çok düşük olduğuna dair haberler uluslararası medyada yer almıştır. Dolayısıyla Umman’daki Kraliyet ailesi bir anlamda Sultan Kâbus’un vefatı sonrası geçiş sürecini hazırlıklı bir şekilde yönetmiştir. Öyle ki Sultan Kâbus’un cenaze namazı ve defin işlemlerinin hızlı bir şekilde tertip edilmesi ve uluslararası liderlerin katılımı beklenmeden sürecin tamamlanması, geçiş sürecinde herhangi bir dış müdahaleye mahal vermeme çabası olarak değerlendirilebilir.

Heysem bin Tarık’ın göreve gelmesi, uluslararası gözlemciler tarafından beklenen bir gelişmeydi denilebilir. Nitekim, Kraliyet ailesinin üzerinde hassas olduğu Sultanlığın tarafsızlık

ilkesine bağlı kalabilecek ve dış etkilere karşı ülkeyi koruyabilecek en uygun profil olarak Heysem bin Tarık görülmüştür. Sultan Kâbus'tan sonra liderlik pozisyonuna gelebilecek adaylar arasında öne çıkan isimlerden Asad bin Tarık bin Teymur El-Said'in Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman ve BAE ile yakın ilişkisinin olması tarafsızlık ilkesi açısından sakıncalı görülmüş olabilir. Esad bin Tarık'ın yeni sultan olmasının Umman'ı dış politikada şimdiye kadar izlenen tarafsız çizgisinden kaydırabileceği endişesi Kraliyet ailesinin kararında önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda yaş olarak genç olan Esad, Sultan Kâbus'un üstlendiği bilge lider olma vasfından da uzak görülmekteydi. Dolayısıyla Sultan Kâbus'un vasiyetinde 66 yaşındaki Heysem bin Tarık'ı ülkenin yönetimi için daha uygun görmüş ve zarflara onun adını yazmıştır. Aynı zamanda İngiltere'ye olan yakınlığıyla bilinen Heysem bin Tarık'ın geçmişteki siyasi çizgisi, dış temasları ve yaptığı açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda Umman siyasetinde keskin bir dönüşüm olmayacağı belirtilebilir.

Sultan Heysem ve Ekonomik Reformun İmkânı

Umman, Körfez ülkelerinden Katar, BAE ve Bahreyn'in 1990 ve 2000'lerde yakaladığı gelişme ve kalkınma atılımını bu ülkeler gibi hayata geçirememiştir. Her ne kadar Sultan Kâbus döneminde siyasi ve ekonomik istikrar sağlanmış olsa da, bu alanlarda ciddi ilerlemeler sağlanamamıştır. Bu durumu son yıllarda giderek daha fazla fark eden Umman yönetimi, bu anlamda eksikliklerini gidermeye çalışmaktadır. Sultan Heysem bin Tarık'ın göreve gelişiyle bu bağlamda çalışmalar hızlanacaktır.

Umman'ın yeni lideri Sultan Heysem'in bu süreçte karşılaştacağı en belirgin zorluk şüphesiz ülke ekonomisinin reformlarla yeniden yapılandırılması olacaktır. Yüksek oranda petrol gelirine

bağımlı olan Umman'ın ekonomisi petrol fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı son derece duyarlıdır. Bununla birlikte ülkedeki hidrokarbon rezervleri giderek azalmaktadır. Öyle ki 2030'lu yıllara gelindiğinde Umman'ın mevcut petrol rezervlerinin sona ereceğine dair tahminler yapılmaktadır.

Bu noktada ülke ekonomisini yeniden inşa etmek ve petrol sonrası döneme hazırlanmak amacıyla Sultan Kâbus liderliğinde başlatılan Vizyon 2040 projesi büyük önem taşımaktadır.³¹ Umman yönetimini Vizyon 2040 projesini hazırlamaya iten en önemli sebep, ülkedeki enerji kaynaklarının kıtlığıdır. Yeni keşifler yapılamaması durumunda Umman, enerji ihtiyacını ithalat yaparak temin edebilecektir. Bu anlamda Umman'ın İran ve diğer Körfez ülkeleriyle iyi ilişkiler içerisinde olması da hayati önemdedir.

Ekonominin büyük oranda enerji üretimine

Umman yönetimini Vizyon 2040 projesini hazırlamaya iten en önemli sebep, ülkedeki enerji kaynaklarının kıtlığıdır. Yeni keşifler yapılamaması durumunda Umman, enerji ihtiyacını ithalat yaparak temin edebilecektir.

ve ihracatına bağımlı olması, söz konusu kaynakların tükenmesi durumunda ciddi sorunları beraberinde getirecektir. Halihazırda Umman ekonomisi %70 oranında enerji sektöründe yapılan ihracata dayalıdır. Sektöre ilişkin ihracatın durması ve enerji ihtiyacını karşılamak için ithalata dönüşmesi Umman ekonomisi için ciddi yük anlamına gelecektir. KİK dahilinde kişi başına düşen milli gelirin en düşük olduğu ve işsizliğin giderek

ciddi bir problem haline geldiği Umman'da ekonominin geleceğine dair önemli bir karamsarlık gözlemlenmektedir.

Ancak Vizyon 2040 hedefleriyle Umman'ın asıl önceliği hidrokarbon ürünlerine bağımlılığı azaltarak, ekonomik çeşitliliği artırmaktır. Bu yönde bir ekonomik kalkınma modelini benimsemeyi hedefleyen Umman; üretim, sanayi, turizm, ticaret, madencilik ve liman işletmeciliği gibi alanlarda öne çıkmayı amaçlamaktadır. Enerji kaynaklarına olan ihtiyacını yenilenebilir enerji seçenekleriyle tedarik etmek isteyen Umman, bu yönde girişimlere de başlamıştır.

Ekonomiyi çeşitlendirme politikası kapsamında Umman'ın özel önem verdiği alanlardan birisi ülkenin bölgesel ve küresel ticarete bir merkez haline gelmesi hedefidir. Bu çerçevede ülkenin güneyinde Hint Okyanusu kıyılarındaki Dukum ve Selale şehirlerindeki limanların genişletilmesi yönünde çalışmalar süratle devam ederken, özellikle Dubai'deki Cebel Ali Limanı'na bir alternatif oluşturma hedefi doğrultusunda yoğun çaba sarf edilmektedir. Çin'in de ciddi yatırımlarının bulunduğu Dukum sanayi bölgesi Umman ekonomisinin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Vizyon 2040 projesi çerçevesinde dış yatırımların Umman'a çekilmesi önem taşıyan bir başka konudur. Bu anlamda ülkeye gelecek yatırımlar için birçok organizasyon düzenleyen Umman, yasal işlemlerin hızlandırılması için de düzenlemelere gitmiştir. Bu gelişmeler bağlamında 2019 yılında Umman'a yönelik doğrudan yabancı yatırımlarında ciddi artış gözlemlenmiştir. Özelleştirmeler kapsamında 17 Aralık'ta imzalanan anlaşma ile Umman'ın ulusal elektrik şirketi Nama'nın %49'luk hisseleri Çin'in ulusal elektrik şirketi tarafından satın alınmıştır.³²

Umman ekonomisi bir süredir bütçe açığı, dış borçlanma ve işsizlik sorunlarıyla karşı kar-

şıyadır. Ülkede işsizlik oranları özellikle gençler arasında yüksek bir seviyededir. Bu noktada Sultan Heysem'in gençlerin endişelerine cevap verecek reformları hayata geçirmesi gerekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Sultan Heysem'in iç ve dış politika ajandasında ekonomik kalkınma ve sosyo-ekonomik reformlar önemli bir yer tutacaktır.

Doğal kaynakların giderek önemini yitirdiği bir süreçte ve tüm Körfez ülkelerinin doğal kaynaklara alternatif ekonomik modeller geliştirmeye çalıştığı bir ortamda Umman'ın da bu yarışa katılması kaçınılmazdır. Doğal kaynaklar açısından diğer Körfez ülkelerine göre geri planda olan Umman için ekonomiyi çeşitlendirmek bir tercih değil, zorunluluktur. Bu noktada liberal ekonomiye ayak uydurmak zorunda olan Umman; hizmet sektörü, bankacılık, teknoloji, savunma sanayi gibi konularda hızlı yatırımlara giderek diğer Körfez ülkelerinden farklılaşmak isteyebilir.

Umman'ın bu süreçte bir başka avantajı ise Asya'nın hızla kalkınan ve büyüyen ülkeleri için yeni bir pazar sunuyor olmasıdır. Bu noktada yeni bir aktör olarak küresel piyasalara çıkacağı için Asya ülkelerinin Umman'a artan bir ilgisinin olacağından bahsedilebilir. Nitekim Çin ve Hindistan gibi ülkelerin Umman'la gelişen ilişkileri bu bağlamda değerlendirilebilir. Çin ve Hindistan gibi Asya ülkelerinin gelişme hızlarını artırmaları ve küresel ekonomide ciddi aktörler haline gelmeleri bu ülkelerin Körfez bölgesi açısından da yeni ortaklar olarak tanımlanmasına yol açmaktadır. Örnek vermek gerekirse, son yıllarda KİK bölgesinden Çin'e yapılan ihracat üç katına çıkarken, Çin'den bölgeye gelen ihracat iki kat artmıştır. KİK bölgesinden Hindistan'a yapılan ihracat ise 9 kat artmıştır. Dolayısıyla, Körfez ülkeleri kaçınılmaz olarak gelecek dönemde Asya'daki aktörlerle daha yakın ilişkiler geliştirecektir. Şu aşamada bu ilişkiler ticari işbirliklerini kapsamaktadır. Ancak, gelecek yıllarda bu iş-

birlikleri savunma ve teknoloji gibi daha farklı alanlara yayılabilecektir. Asyalı aktörler bu süreçte yapacakları yatırımların karşılığını orta vadede önemli ölçüde geri alabileceklerdir. Nitekim, Umman'daki limanların gelecek dönemde özellikle Ortadoğu ve Afrika pazarlarına yönelik ticarete daha fazla rol oynayacağı tahmin edilebilir. Afrika ve Ortadoğu pazarlarının gelecekte daha da büyüyeceği göz önünde bulundurulduğunda Umman'ın gelişmiş liman kapasitesiyle ciddi bir atağa geçeceği tahmin edilebilir.

Değerlendirme

2014'ten bu yana yurt dışında tedavi gören ve bu yüzden uluslararası arenada ve halk önünde görülemeyen Sultan Kâbus'un yokluğu, ülke siyasetindeki güvenilir ve kalifiye aktörler sayesinde hissedilmemiştir. Bölgesel krizlerin aşılmasında ve siyasi ve ekonomik istikrarın sürdürülmesinde bu tecrübeli ekibin rolü hayati olmuştur. Ne var ki, yönetimini bu miras üzerine inşa edecek olsa da Sultan Heysem'in, Sultan Kâbus'tan devraldığı sorumluluk ciddi anlamda ağırdır. Sultan Heysem'in, Sultan Kâbus'un bilge lider olarak hem Umman hem de uluslararası siyasette sahip olduğu popülerliği yakalaması kolay gözükmemektedir.

Sultan Heysem'i iç siyasette bekleyen meselelerin başında büyük bir çoğunluğunun Sultan Kâbus'tan başka bir lider görmediği Ummanlılar için, ülkedeki yeni döneme dair olabilecek endişelerin önüne geçmek gelmektedir. Öte yandan ülkede nüfusun önemli bir kesimini oluşturan gençlerin önceki jenerasyonlara göre değişen ve farklılaşan taleplerinin karşılanması da Sultan Heysem için önemli bir mesele olarak gösterilebilir.

Son olarak Sultan Kâbus'un seçtiği kişi olması, batıda eğitim almış olması, askeri kökenli olmaması gibi özellikler Heysem bin Tarık'ın

pozisyonunu güçlendirmektedir. İç politikada otoritesini kabul ettirse de Umman'ın çok hassas dengeleri kurduğu ilişkileri devam ettirmek ve arabulucu özelliğini korumak Sultan Heysem için zorlayıcı olacaktır. Nitekim Umman, dış politikada birçok sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır. Her ne kadar birçok bölgesel meselede tarafsız kalsa da Umman, bölgede yaşanan dönüşüm sürecinin kendisini etkileyebileceğinden endişe etmektedir.

Özellikle Suudi Arabistan ve BAE müdahaleci politikalarını tasvip etmeyen Umman'ın, İran'la yakın ilişkiler içerisinde olması Riyad ve Abu Dabi tarafından bir sorun olarak görülmektedir. Yemen'deki iç savaş da Umman'ı aktörler arası denge politikası izlemede zor bir pozisyona sokmaktadır. Nitekim Riyad ve Abu Dabi yönetimleri İran'ın Yemen'deki Husilere silah tedarikinde Umman'ı bir aracı olarak görmektedir. Her ne kadar Maskat yönetimi bu iddiaları reddetse de Yemen'de çatışma ortamının sürmesi Umman ile komşuları arasında gerginlik nedeni olma özelliğini korumaktadır. Bu gibi sorun alanlarından ülkenin çıkarlarını koruyarak ve geleneksel pozisyonunu muhafaza ederek ayrılmak Sultan Heysem'in dış politika tecrübesine ve kişisel maharetine kalmaktadır.

Son yıllarda bölgesel siyasi rekabetten uzak kalarak ekonomik kalkınmayı önceleyen bir siyaset çizgisi benimseyen Umman'ın yeni Sultan'ın liderliğinde de bu çizgiyi devam ettirmesi beklenebilir. Bölgedeki diğer ülkelerden farklı dış politikası ve sosyal dokusuyla fark yaratan Umman'ın bu özellikleri ülkenin siyasi ve ekonomik dönüşümüne öncelik edebilecektir. Dengeli dış politikası, çeşitlendirilmiş ekonomik yapısı ve kültürel çoğulculuğu ile Umman, önümüzdeki dönemde bölgede ön plana çıkan aktörlerden birisi olabilecektir.

Son Notlar

- ¹ Mehmet Nuri Uçar, Hussein Mahmoud Regab Elkabany, "Umman Sultanı Kâbus bin Said Toprağa Verildi", AA, 11 Ocak 2020.
- ² "UN Secretary-General Praises Sultan Qaboos' Role in Diplomacy", Oman Observer, 13, January 2020.
- ³ Timour Azhari, "World Leaders Pour into Oman to Offer Condolences for Qaboos", Al Jazeera, 12 January 2020.
- ⁴ Paul Legg, "Suştan Qaboos bin Said obituary", The Guardian, 12 January 2020.
- ⁵ Ben Hubbard, "Sultan Qaboos, 79, Is Dead; Built Oman into Prosperous Oasis of Peacemaking", The NY Times, 10 January 2020.
- ⁶ Ian Cobain, "Britain's secret wars", The Guardian, 8 September 2016.
- ⁷ Bu statüye göre Zufar bölgesi tımar sistemine sahip bir bölge olarak görülmekte ve Sultan'ın toprağı olarak kabul edilmekteydi.
- ⁸ "Sultan Qaboos bin Said of Oman: 1940-2020", The Guardian, 11 January 2020.
- ⁹ Umman siyasal sisteminde Sultan, Dışişleri Bakanlığı görevini de yürütmektedir. Dışişlerinden sorumlu devlet bakanı, Sultan'dan sonra dışişlerindeki en yetkili isimdir.
- ¹⁰ "Sultan Qaboos of Oman, Arab World's Longest-Serving Ruler, Dies Aged 79", BBC, 11 January 2020.
- ¹¹ Saleh Al-Shaibany, "Protesters across Oman demand reform, jobs", Reuters, 4 March 2011.
- ¹² "Deaths in Oman protests", Al Jazeera, 27 February 2011.
- ¹³ "What's Next for Oman Following Sultan Qaboos' Death?", Al Monitor, 11 January 2020.
- ¹⁴ George Hay, "Sultan Qaboos' Legacy of Peace Looks Safe for Now", Reuters, 12 January 2020.
- ¹⁵ "Sultan Qaboos of Oman, Arab World's Longest-Serving Ruler, Dies Aged 79", BBC, 11 January 2020.
- ¹⁶ Farea Al-Muslimi, "Master of the Middle", Carnegie Middle East, 7 August 2017.
- ¹⁷ Arshad Mohammed ve Parisa Hafezi, "U.S., Iran Held Secret Talks on March to Nuclear Deal", Reuters, 24 November 2013.
- ¹⁸ Yara Bayoumy ve Phill Stewart, "Iran Steps up Weapons Supllu to Yemen's Houthis via Oman", Reuters, 20 October 2016.
- ¹⁹ "Syrian FM Praises Oman for Maintaining Diplomatic Ties", Middle East Online, 27 March 2018.
- ²⁰ İsmail Numan Telci, "How will Oman Respond to the U.S. Sanctions on Iran?", The New Turkey, 24 December 2018.
- ²¹ "Saudi, Yemen's Houthis Hold 'indirect talks' in Oman to End War", Al Jazeera, 13 November 2019.
- ²² "Israeli PM Netchyahu Makes Rare Visit to Oman", Reuters, 26 October 2018.

- ²³ “Oman backs Mideast two-state solution” Kuwait News Agency, 18 February 2019
- ²⁴ Ian Cobain, “Britain’s secret wars”, The Guardian, 8 September 2016.
- ²⁵ Lima Charlie, “Why Is Exercise Saif Sareea 3 So Important?”, Forces Network, 29 October 2018.
- ²⁶ Mark Curtis, “Britain and Oman: Will their growing special relationship survive succession?”, 17 June 2019.
- ²⁷ Linda Pappas Funsch, “Oman’s Renaissance- and What Will Follow”, Foreign Policy, 14 January 2020.
- ²⁸ “New Oman ruler chosen by agreement, or secret letter”, France 24, 11 January 2020.
- ²⁹ “Sultan Qaboos Bin Said, Who Modernized Oman, Dies at 79”, Time, 11 January 2020.
- ³⁰ “Oman’s Sultan Haitham bin Tariq promises both continuity and reforms” Arabian Business, 12 January 2020
- ³¹ “Oman Vision 2040”, 2040.om, 15 January 2020
- ³² Ismail Numan Telci, “Will Oman Be Ready for a Post-Oil Future?”, The New Turkey, 24 December 2019.

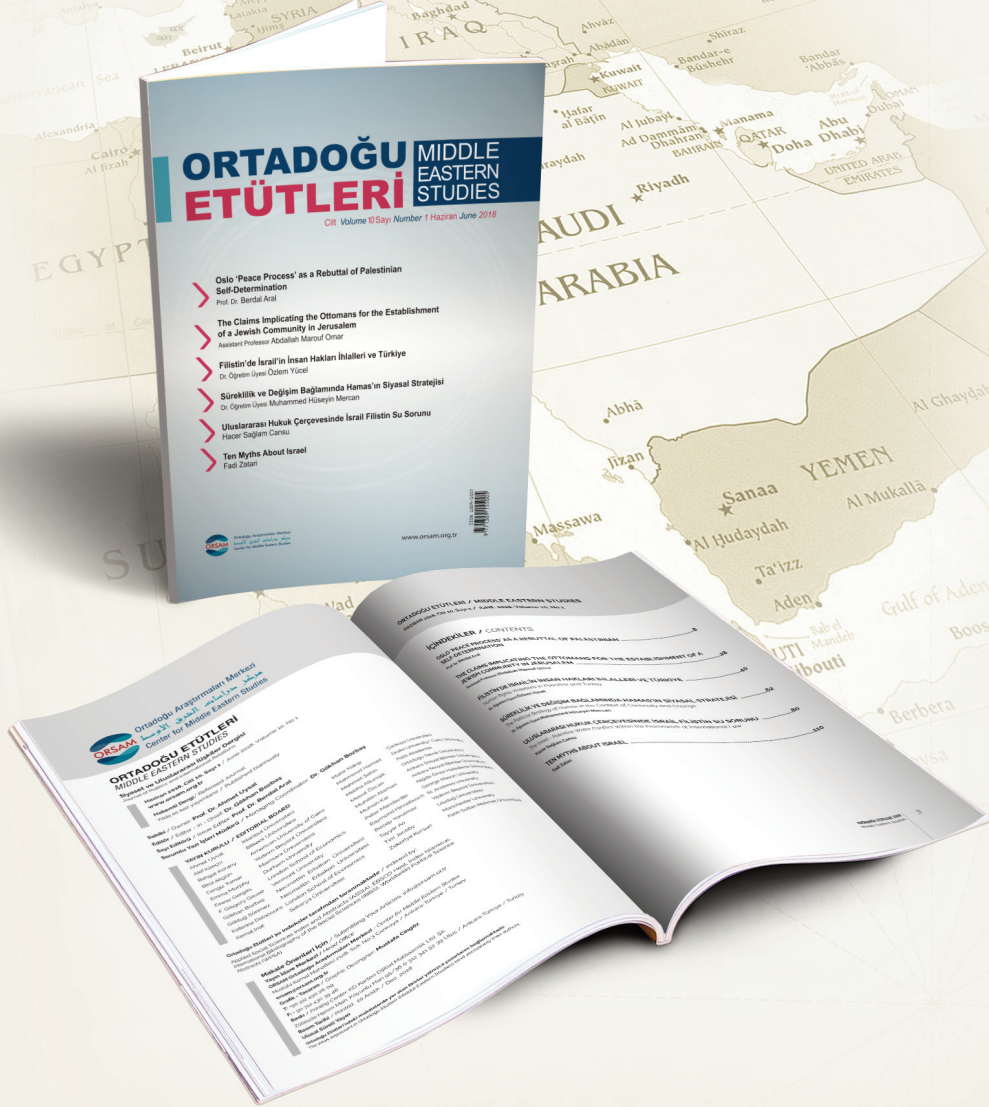
Notlar

Notlar

ORTADOĞU ETÜTLERİ

MIDDLE EASTERN STUDIES

Hakemli Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

ORSAM Yayınları

ORSAM, süreli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri, ORSAM'ın altı ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok.
No:3 Çankaya/Ankara

+90 (850) 888 15 20
+90 (312) 430 39 48

info@orsam.org.tr
www.orsam.org.tr

orsamtr